

SUSTAINABLE DEVELOPMENT FACES THE CHALLENGES OF GLOBALIZATION

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS A GLOBALIZÁCIÓ KIHÍVÁSAI KÖZEPETTE

Dr. habil Péter Bertalan

Faculty of Pedagogy, University of Kaposvar

Address: 7400 Kaposvár, Guba Sándor u. 40.

Phone: +36 30 288 4532

E-mail: bertalan.peter@ke.hu

Mónika Bodor

Doctoral (PhD) School for Economic and Management Science, University of Kaposvar

Address: 7400 Kaposvár, Guba Sándor u. 40.

Phone: +36 30 374 1558

E-mail: bodor.monika@ke.hu

SUSTAINABLE DEVELOPMENT FACES THE CHALLENGES OF GLOBALIZATION

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS A GLOBALIZÁCIÓ KIHÍVÁSAI KÖZEPETTE

Keywords: sustainable development, globalization, ecological footprint, economic policy, geopolitics, center - periphery relations,

Abstract

The self- transcending economic activity has led to the conflict between man and nature and shrink man, animal and plant habitats. As a result of globalization two opposite processes is taking place. The intensity of the two-way process indicates natural disasters, an increase of threatens ecosystem and biodiversity, which means human is pushing the limit.

The risk of ecological footprint increases the threatened of area of bioproducts. Water and fertile arable land are essential for life, while the global biosphere maintainers are forests. According to assumptions, the restriction of human activity and smart management of the facilities are able to maintain the balance of the ecosystem, the ecological footprint of humanity may not grow in excess of time. Important condition for the normal functioning of the ecosystem is a moderate energy and raw material consumption. One of the global issues in terms of the future prospects is uncertainty about the most favorable scarcity of alternatives.

Understanding the phenomena occuring worldwide and partial should be outlined "the Globalization Paradigm". Events in the past follow a later and later global processes, influenced by the global economic hierarchy.

From the economic point of view, would be expected, that EU establishment as a result of globalization ease the impact of the global economic crisis in the countries in Central and Eastern European Region, including Hungary. Looking at the situation in Hungary, the center – periphery relations can be analyzed in a specific way.

The economic situation of Hungary was a state of emergency after the transition. On one hand grip of the global financial crisis, on the other hand the lack of mutual understanding and continuity of the rapidly changing governments' proposals for the different ideas of the economical developments. The effects of this can be measured by severe economic and social effects, because the base of national economy was built on the present of the multinational companies. Considering our country's economic situation they considered us as a consumption country.

Hungary due to its geopolitical situation belongs to the German and the Russian sphere of influence. Looking for a solution in the glocal space in the light of resume and preservation of national values and endowments.

Kulcsszavak: fenntartható fejlődés, globalizáció, ökológiai lábnyom, gazdaságpolitika, geopolitika, centrum-periféria viszony

Kivonat

Az önmagát túlszárnyaló gazdasági tevékenység folytatása vezetett az ember és a természet összeütközéséhez, az élettér zsugorodásához. A globalizáció hatására két ellentétes folyamat játszódik le. A kétirányú folyamat intenzitását jelzik a globális méretű természeti katasztrófák, az ökoszisztéma és a biodiverzitás növekvő veszélyeztettsége, az emberiség a korlátainak határát feszegeti.

Az ökológiai lábnyom növekedésének veszélye elsősorban a bioproduktív területet fenyegeti. Az élet alapvető feltétele a víz és a megművelhető termőképes földterület, míg a bioszféra globális működőképességének fenntartói az erdők. A feltételezések azt bizonyítják, hogy az emberi tevékenység korlátozása a lehetőségekkel való okos gazdálkodás az ökoszisztéma egyensúlyát fenntarthatja, az emberiség öko-lábnyoma sem nő a meghatározott mértéken túl. Az ökoszisztéma normális működésének fontos feltétele az átgondolt energia- és nyersanyag felhasználás. A globális kérdések közül ez az a terület, amely a jövő perspektíváit tekintve a legtöbb bizonytalanságot jelenti a kedvező alternatívák szükségességével.

A játszódó világméretű és részleges jelenségeket megértéséhez, fel kell vázolni a globalizmus paradigma rendszerét. A múltban játszódó folyamatokat újabb és újabb globális folyamatok követnek, melyek a világ gazdaság hierarchikus tagoltságából fakadóan befolyásoltak.

Közgazdasági szempontból elvárható lenne, hogy a globalizáció eredményeként megszülető EU enyhítené a közép-kelet-európai régió országaiban, benne hazánkban is a világ gazdasági válság hatását. Ha Magyarország helyzetét tekintjük, akkor a centrum – peremvidék sajátos összefüggéseit lehet elemezni.

Magyarország gazdasági helyzete a rendszerváltás követően kényszerhelyzetbe került. Egyik oldalról a globális pénzügyi válság szorítása, a másik oldalról az egymást váltó kormányok kontinuitásának hiányából fakadó, közmegegyezést nélkülöző gazdaságfejlesztési elképzelések megvalósítása fenyegeti a társadalmi békét. Ezek hatása súlyos gazdasági és szociálpolitikai hibákban mérhető, mert a magyar nemzetgazdaság alapját a multinacionális vállalatokra építették. Jól kihasználva gazdasági helyzetünket országunkat felvevőpiacnak tekintették.

Magyarország geopolitikai helyzetéből következően ma is a német és az orosz birodalom érdekszférájához tartozik. A globális térben keresi a megoldást a kilábalásra, nemzeti értékeinek és adottságainak visszaszerzése és megóvása figyelembevételével.

BEVEZETŐ

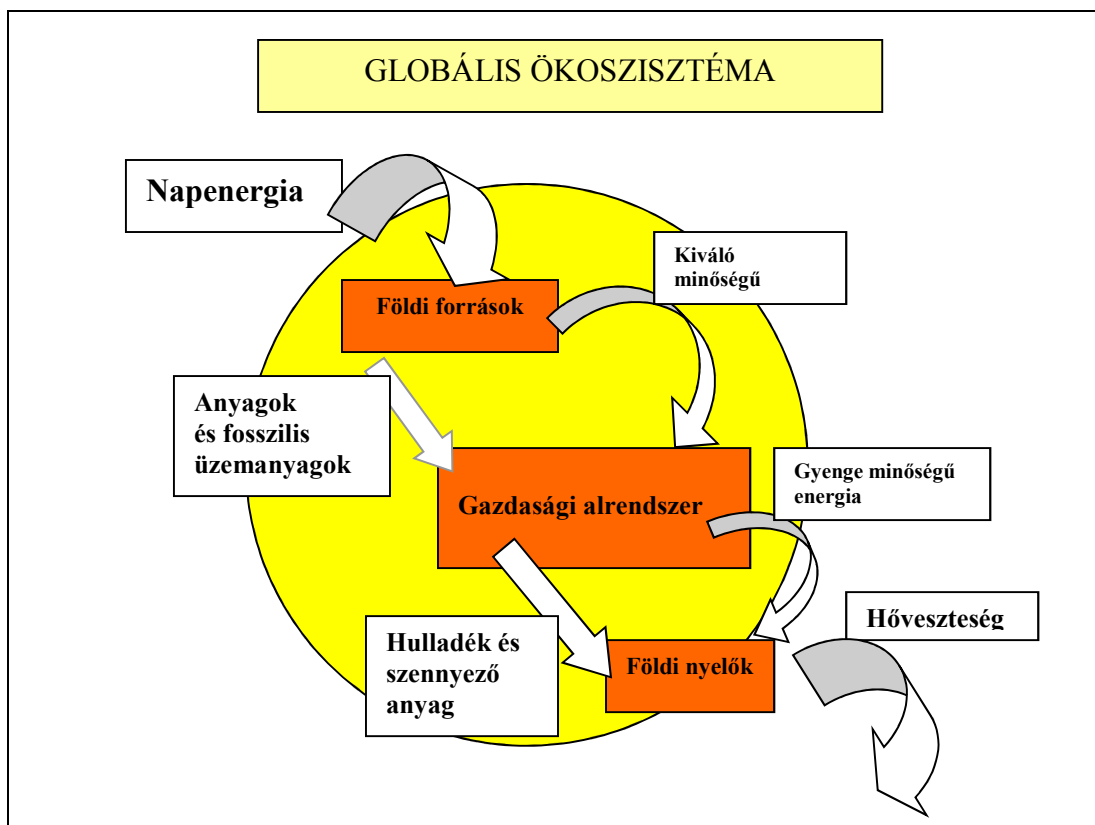
Az emberiség kinőtte a Földet és ez a folyamat napjainkban is tart. A világűr egy kis részét meghódítottuk. Ennek nyomait az űrszemét bizonyítja. A gazdasági tevékenység az emberi élet feltételeinek optimális biztosítása a növekvő demográfiai adatok mellett elvezetett az ember és a természet összeütközéséhez, az élettér zsugorodásához. Két ellentétes irányú folyamat játszódik le. Ezt a jelenséget nem teljes egyértelműséggel globalizációnak is nevezhetjük.

A túllövés és zsugorodás

A kétirányú folyamat intenzitását jelzik a globális méretű természeti katasztrófák. Az emberség az élettér beszűkülésével új lehetőséget keres magának. A világűrben keringő űrállomások, a Holdra való leszállás, majd az elképzelt Mars-utazás, illetve az itt való letelepedés utópisztikus álma erre utal.

Arra is választ kell adni, hogy a változó feltételek mellett és azok ellenére hogyan és meddig lehet az emberiség biodiverzitása dacára az életfeltételeket biztosítani, az ökoszisztéma működését fenntartani.

1. ábra. A növekedés határai

Forrás: Donella M., Jorgen R., Dennis M. (2005): A növekedés határai - harminc év múltán, 72. o.

A séma az emberi társadalom és a természet anyagcseréjének működési elvét és egyensúlyát is jól szemlélteti. Ha ez az egyensúly felbomlik, akkor túllövés következik be, vagyis a természeti erőforrások kizsákmányolása, a környezetszennyezés a megengedhető mértéken felüli, megnő az ember ökológiai lábnyoma.

„Az ökológiai lábnyom azt fejezi ki, mekkora a bioszféra a megújuló képessége hektárban föld vagy tenger felszínében kifejezve, vagyis mekkora a természetnek az a területe, ami szükséges, hogy újratermelje az adott népesség erőforrás igényét az adott évben az elterjedt technológiák és erőforrás-menedzsment figyelembe vételével. A területnek az életet támogató természeti tőke mérőszámaként való használata azon alapul, hogy az ökoszisztémák által nyújtott meghatározó alapja bolygónk felszínének az a része, amelyen a fotoszintézis zajlik. A teljes nemzeti ökológiai lábnyom méri azt a biológiailag termékeny területet, amely teljes körűen biztosítja mindazon erőforrásokat, amelyet a lakosság elfogyaszt és abszorbeálja – asszimilálja mindazokat a hulladékokat, amelyeket a lakosság a rendelkezésre álló technológiák és irányítási rendszerek felhasználásával a maga javára fordít. Az ökológiai lábnyom számításához a jelenleg korszerűnek tartott módszertan négyezer adatot használ országoként és évente.” (Kerekes S., 2007, 72. o.)

A lábnyom kiszámításának módszerei:

- A népesség erőforrás fogyasztásának és hulladéktermelésének elemeiből, komponenseiből kiindulva építi fel a lábnyomot.
- A másik módszer a nemzeti statisztikák adataira épül. (Kerekes S., 2007, 72-73.o.)

Az ökológiai lábnyom növekedésének veszélye elsősorban a bioproductív területet fenyegeti. Az ökológiai kínálat (bioproductív terület) globális adatai:

1. táblázat. A termékeny terület megoszlása (milliárd hektárban)

Tenger és tó	2,3
Földterület	8,8
- szántóföld	1,5
- legelő	3,5
- erdő	3,6
- beépített	0,2

Forrás: Kerekes S. (2007): A környezetgazdaságtan alapjai, 75. o.

A táblázat jól szemlélteti milyenek az emberiség fennmaradását szolgáló élelmiszertermelés alapvető feltételei. Ez megújuló forrást is jelenthet abban az esetben, ha okosan gazdálkodunk. Latin-Amerika és Ázsia sok országában végzett vizsgálat alapján a FAO úgy becsülte, hogy ezek közül 190 ország nem tudná táplálni saját földjeiből a 2000. év körüli népességét még abban az esetben sem, ha minden szántóföldi hektárt megművelnének. (Donella M., Jorgen R., Dennis M., 2005, 77.o.)

Az élet alapvető feltétele a víz. Az **édesvíz** nem globális, hanem regionális erőforrás. Adott vízgyűjtő területen fordul elő többféle formában. A víz a legkevésbé behelyettesíthető természeti erőforrás. Az emberi fogyasztás által felhasznált víz (az a vízmennyiség, amely nem kerül vissza a bioszférába) kb. 2290 km³, 6780 km³ a szennyezés hígítására, elszállítására használdik el. Ez alig több mint az összes fenntartható édesvízi lefolyás fele. Ha az egy főre jutó vízigény nem változna, és a világ népessége az ENSZ előrejelzéseinek megfelelően 2050-re elérné a 9 milliárdot, akkor az emberek évi 10200 km³ vennének ki, ami a világ fenntartható édesvíz folyásának 82%. 2025-re a világ népességének mintegy kétharmada stresszállapotba kerül a víz miatt. A vízhiány és a vízszennyezés miatt sok lesz a közegészségügyi és gazdasági probléma, ami károsítja az ökoszisztémát.

Becslések alapján megállapították, hogy bolygónkon lehetőségek szerint a megművelhető **termőképes földterület** 2-4 milliárd hektárt tesz ki. 1,5 milliárd be is van vetve. Ez a terület nagyság közel 3 évtizede konstans. Az élelmiszer-termelés

növekedésének oka az intenzív gazdálkodás. Általában a legjobb minőségű területeket vonják művelésbe, ezek degradálódnak. Az ENSZ Környezeti Programjának becslése szerint az elmúlt ezer évben 2 milliárd hektár föld vált terméketlenné. Kb. 100 millió hektár földterület pusztult el a szikesedés miatt, másik száztizsmilliónak csökkent a termékenysége. A humuszveszteség rátája növekszik: az ipari forradalom előtti évi 25 millió tonnáról évi 300 millió tonnára nőtt az elmúlt néhány évszázadban, de 760 millió tonnára emelkedett az elmúlt 50 évben. (Donella M., Jorgen R., Dennis M., 2005, 79.o.)

A bioszféra globális működőképességének fenntartói az **erdők**. A trópusi erdők bolygónk felszínének csupán 7%-át borítják. A bolygónkon élő fajok mintegy felének adnak otthont. Az erdők nagy mennyiségű szénat kötnék meg, tárolnak. Ez segíti a légkör CO₂ egyensúlyának megtartásában, a globális melegháztartás, felmelegedés enyhítésében az emberek felüdülésében.

Az emberiség megjelenése előtt 6-7 milliárd hektár erdő borította becsült adatok alapján földünk felszínét. Mára már csak 3,9 milliárd maradt. A világ természetes erdőpusztulásának több mint a fele 1950 óta következett be. 1990-2000 között a természetes erdőterület 160 millió hektárral csökkent, ez 4% jelent. Az erdők fogyásának mértéke szemléletesen mutatja az ember ökológiai lábnyomának növekedését, a túllövés veszélyét. Ha a kitermelés nagysága nem változik és évi 20 millió hektár marad, akkor a nem védett erdők 95 év alatt eltűnnek. Ha a kitermelés hatványozottan nő a trópusi országok népességének növekedésében, kb. évi 2%-ot feltételezve, akkor a nem védett erdők 50 év alatt teljesen eltűnnek. (Donella M., Jorgen R., Dennis M., 2005, 92-95.o.)

A feltételezések azt bizonyítják, hogy az emberi tevékenység korlátozása a lehetőségekkel való okos gazdálkodás az ökoszisztéma egyensúlyát fenntarthatja, az emberiség öko-lábnyoma sem nő a meghatározott mértéken túl.

Az ökoszisztéma normális működésének fontos feltétele az átgondolt **energia- és nyersanyag** felhasználás. A globális kérdések közül ez az a terület, amely a jövő perspektíváit tekintve a legtöbb bizonytalanságot jelenti a kedvező alternatívák szűkösségével.

2. táblázat. Éves termelés, készlet/termelésarány (k/t) és az erőforrás várható élettideje kőolajra, földgázra és szénre

Erőforrás	1970 termelés (per év)	1970 k/t (évek)	2000 termelés (per év)	2000 k/t (évek)	erőforrás várható élettideje (évek)
kőolaj	17 milliárd hordó	32	28 milliárd hordó	37	50-80
földgáz	38 billió köbláb	39	58 billió köbláb	65	160-310
kőszén	2,2 milliárd tonna	2300	5,0 milliárd tonna	217	nagyon nagy

Forrás: Donella Meadows-Jorgen Randers-Dennis Meadows: A növekedés határai - harminc év múltán 106. o.

3. táblázat. Nyolc fém ismert készletének várható élettartama

	Éves termelés 1997-1999 átlag	Éves termelési növekedés 1975-1999 átlag	Ismert készletek 1999	Ismert készletek várható élettartama évi 2%-os termelésnöve- kedés mellett	Erőforrás -bázis	Erőforrásbá- zis várható élettartama évi 2%-os termelésnöve- kedés mellett
Fém	(millió (10 ⁶)tonna/év)	(százalék/év)	(milliárd (10 ⁹)tonna/ év)	(évek)	(billió (10 ¹²) tonna)	(évek)
bauxit	124	2,9	25	81	2.000.000	1.070
réz	12	3,4	0,34	22	1.500	740
vas	560	0,5	74.000	65	1.400.000	890
ólom	3,1	-0,5	0,064	17	290	610
nikkel	1,1	1,6	0,046	30	2,1	530
ezüst	0,016	3,0	0,00028	15	1,8	730
ón	0,21	-0,5	0,008	28	40,8	760
cink	0,8	1,9	0,19	20	2.200	780

Forrás: Donella Meadows-Jorgen Randers-Dennis Meadows: A növekedés határai - harminc év múltán 121. o.

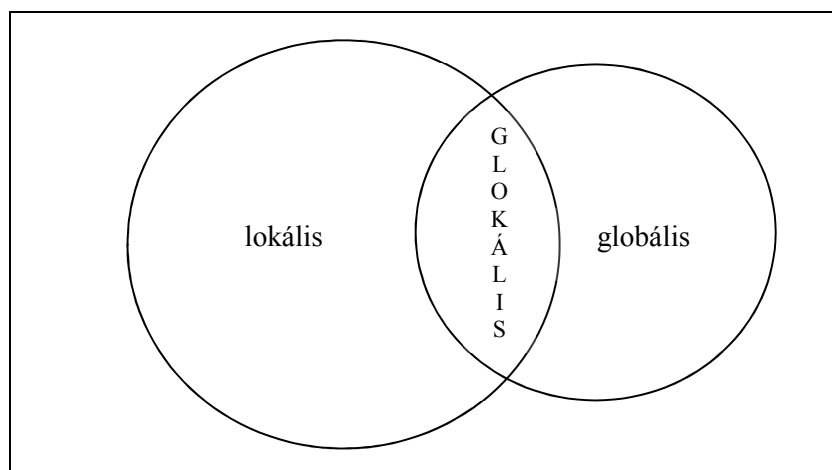
A globalizmus paradigmarendszere

A két világháború meggyőzően dokumentálja a globalizmus erejét. A II. világháború után az USA és a Szovjetunió vezetésével kialakuló ellentétes táborok közötti egyensúly látszólagos, hosszabb időre szóló nyugalmi állapotot teremtett. A felszín alatt azonban egymásnak feszültek az ellentétes politikai és gazdasági érdekek. Megindultak újabb, globális méretű folyamatok. Ezek elvezettek a Szovjetunió meggyengüléséhez, majd felbomlásához. Ezzel újabb globális folyamatok kezdődtek. Ahhoz, hogy a lejátszódó

világmeretű és részleges jelenségeket megértsük, fel kell vázolni a globalizmus paradigma rendszerét.

A globalizáció a tér és az idő dimenziójában zajlik. A legújabb változások gyors lefolyásúak. A legújabb változások gyors lefolyásúak, térbeli kiterjedtségük és méretük sokféle. A térbeliség jellemzőit szemlélteti két egymással összefüggést is mutató ábra.

2. ábra. Globalizáció

Forrás: Cséfalvay Z., 2004, 48. o.

A világgazdaság modelljében, mely napjainkra jellemző, olyan gazdasági, gazdaságföldrajzi törvényszerűségek működtek és működnek, amelyek létrehozták és létrehoznak négy régiótípust a gazdaságban. Így létrejött a világgazdaság hierarchikus tagoltsága a világrendszerek elmélete szerint:

1. A centrum jellemzői: a kapitalista világ legfontosabb elemeinek a technikai és társadalmi tudásnak az akkumulációja és koncentrációja, az erős területi expanzió, a gazdasági és anyagi jólét, valamint az a képesség, hogy gazdaságilag függő viszonyban tartsa a többi régiót.
2. A félperiféria jellemzői: a gazdasági fejlettséget tekintve köztes, átmeneti zóna, viszonylagosan szerényebb anyagi jólét, földrajzilag a centrum peremvidéke (ide érkezik leghamarabb a centrum fejlesztő, húzó hatása, de mint a centrum hátszaga, innen vonzza el a centrum leghamarabb a legtöbb erőforrást, sajátos kettős függési viszony (egyrészt erősen függ a centrumtól, másrészt maga is képes arra, hogy függésben tartsa a periféria gazdaságait).
3. A periféria jellemzői: gazdaságilag és földrajzilag a világgazdaság peremvidéke, gazdasági, társadalmi és technikai elmaradottság, halmozott hátrányok, kiszolgáltatottság, erős függés a világgazdaság többi régiójától.

4. A külső aréna jellemzői: a világgazdaságtól elzárt, a domináns gazdasági munkamegosztásból kimaradó területek (pl. a természeti népek által lakott térség).

A hierarchikus tagoltság folyamatosan változik. (Cséfalvay Z.,2004, 29. o)

A globalizáció fogalma tág. A tudományos definíciók pontosan meghatározzák a fogalom értelmezési határait.

4. táblázat. Globalizáció definíciók

Szerzők	Transzformációs definíciók
Anthony Giddens (1990)	„A globalizáció a világot átfogó társadalmi kapcsolatok intenzitásának növekedése, amely révén távoli helyek úgy kapcsolódnak össze egymással, hogy az egyik helyen bekövetkező eseményeket sok kilométernyi távolságban lejátszódó folyamatok befolyásolják, és viszont.”
Roland Robertson (1992)	„A világ ’zsugorodása’ és szemléletünk megváltozása, mivel a világot is egyre inkább egészében szemléljük...”
Malcolm Waters (1995)	„Az a társadalmi folyamat, amely során a földrajzi korlátok szerepe a társadalmi és kulturális jelenségekben csökken, és ezt a folyamatot az emberek is a földrajzi korlátok szerepének csökkenéseként élik meg.”
David Held (1999)	„Azoknak a folyamatoknak az összessége, amelyek átalakítják a társadalmi viszonyok és kapcsolatok területi szerveződését (...), és ezáltal tevékenységek, az interakciók és a hatalomgyakorlás transznacionális és interregionális hálózatait teremtik meg.”
Gary Gereffi (1999)	„... a jelenleg zajló globalizáció, a nemzetközi méretekben különböző telephelyeken lévő tevékenységek integrációja és koordinációja.”
Tony Bilton (1996)	„Az a folyamat, amely által a politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális kapcsolatok egyre inkább globális léptékűvé válnak, és amely így mélyreható következményekkel jár az emberek helyi és mindennapi életében.”
David Dollar (2001)	„... a nemzetgazdaságok és társadalmak növekvő integrációja a Földön, amit az áruk, a szolgáltatások, a tőke, az emberek és az információk áramlása hajt előre.”
	(Hiper)globalista definíció
Martin Albrow (1990)	„a globalizáció mindazokat a folyamatokat jelöli, amelyek által az emberek a globális vagy világtársadalom részévé válnak.”
	Szkeptikus definíció
Christopher Chase-Dunn (1999)	„A globalizációs viták többsége a napjainkban lejátszódó átalakulásra koncentrál, és az új szakasz egyedi különlegességeit emeli ki, míg hosszabb távra visszanezve a jelenlegi változásokat egy sokkal régebbi folyamat, a kapitalista fejlődés és expanzió részének tekinthetjük.”

Forrás: Cséfalvay Z., 2004, 67. o

3. ábra. A globalizáció tudományos definíciói

Forrás: Cséfalvay Z., 2004, 66. o.

A két világháború Európában robbant ki, és a szűkebb régió, Közép-Kelet-Európa volt a gyújtópont.

A Szovjetunió összeomlása után újból Európa lett a globális folyamatok elindulásának centruma. Az EU megálmodók a világháborúkból levont következtetések alapján szilárd békét és a népek közötti békés együttműködést akarták kialakítani. A béke biztosításának fontos feltétele, hogy az EU birodalomként szálljon szembe más birodalmak törekvéseivel. Az elképzelések, tervek megvalósulását a 2008-ban kirobbanó pénzügyi világválság akadályozta meg. Felszínre buktak a mélyből azok a törésvonalak, amelyek kialakulását az EU alapítóinak meg kellett volna előzni. Az alapítók mintának az USA példáját tekintették. Nem vették figyelembe, hogy Európa és az USA történelme lényegesen eltérő. A jelen gondjai még tetézik az EU formálódását, egységének létrejöttét. Ezek a következők:

1. A demográfiai problémák mellett kihívást jelent a folyamatos migráció, a bevándorlók integrálása.
2. Hatalmi politikai bizonytalanság forrása Nagy-Britannia és az USA hagyományosan jó kapcsolata, aminek sajátos kiegyensúlyozása az EU-n belül a francia-német dominancia.
3. Az USA védernyője nélkül nem lenne katonai szempontból biztonságban az EU.
4. Súlyos gond a centrum-periféria viszony kialakulása, ami azt jelenti, hogy az Unió valódi haszonélvezői a fejlett, nyugat-európai tagállamok legyenek. Ennek példája, hogy az EU a keleti partnerség programjára szánt összeg 90%-át átcsoportosította az arab országokban jelentős beruházásokkal rendelkező mediterrán országok

számára. „Ezzel a volt szovjet tagköztársaságok EU- integrációs programját feláldozták az arab ügy oltárán.”

5. A bevándorlás miatt kialakul a fogadó ország lakosságának többsége és a bevándorló kisebbség között az etnikai, kulturális, vallási feszültségek sora.(Tóth Gy. L., Lentner Cs., Zárug P., F.,2012, 22-25.o.)

Közgazdasági szempontból elvárható lenne, hogy a globalizáció eredményeként megszülető EU enyhítené a közép-kelet-európai régió országaiban, benne hazánkban is a világgazdasági válság hatását. Ha Magyarország helyzetét tekintjük, akkor a centrum – peremvidék sajátos összefüggéseit lehet elemezni. A realitás kedvéért meg kell említeni, az EU annak ellenére, hogy bizonyos esetekben a centrumot képező országokat részesíti előnyben, a kohéziós programok keretein belül enyhíti hazánk gazdasági gondjait. Az EU kétsésszerű gazdasági szempontból, erre utal a centrum- periféria megnevezés is.

Gazdasági helyzetünk főbb jellemzői a rendszerváltás időszakában

Kiinduló helyzet

1989-ben Németh Miklós miniszterelnök bejelentette, hogy hazánk bruttó külföldi adóssága eléri a 20 milliárd dollárt, az államháztartás összes adóssága pedig 1100 milliárd forint. Ezt a politikai vezetés eddig elhallgatta. Megkezdődött az átalakulás, vele együtt a privatizáció. Így, az adósságállomány fedezete megszűnt, következménye, hogy 2012-ben az államadósság 110 milliárd dollár lett, 10 milliárd a helyhatóságok tartozása, a lakosság deviza hitele 40 milliárd dollárra, az összes tartozás 160 milliárd dollárra rúgott. Az életszínvonal mesterséges fenntartására felvett, egyébként beruházási célú hitelek egyre drágultak. Keleti piacaink pedig összeomlottak. Gyárak zártak be, eladhatatlanná vált a magyar élelmiszer. Az Ikarusz buszok, a Rába Vagon és Gépgyár termékei eladhatatlanná váltak. A szociális helyzet a munkanélküliség miatt gyorsan romlott.

Téves felzárkózási kísérlet

A neoliberális piaci körülmények meghatározták gazdasági lehetőségeinket. Az utat megtalálni ezek között nehéz volt. A szabadpiac törvényei gyenge belső piacunkat és összeomlóban lévő export piacunkat és import lehetőségeinket egyaránt rontották. Nemzetgazdaságunk alapját a nemzetközi multinacionális vállalatokra építettük. Ezek jól kihasználták gazdasági helyzetünket. Kedvezett nekik a közeli felvevő piac, a gyorsan

kiepülő kereskedelmi folyosók közlekedési rendszere, az olcsó munkaerő, az állami támogatások nagy száma.

1. A multinacionális cégek kevésbé értékes ágazataikat telepítették hozzánk. Anyagi erejüktől elmaradó módon fizetnek adókat, ennek ellenére kapják a támogatásokat.
2. Pozitív értéknek tekinthető, hogy műszaki, ipari kultúránk sokat fejlődött.
3. A külföldi tőkére épülő modell költségvetési hiányt is termel, ezért a nemzetközi pénzpiaci befektetőknek, intézeteknek kedvező feltételeket teremt.
4. 1987-től kezdve teremtettük meg a fejlett nyugati működő tőkére épülő nemzetgazdasági modellt, ezzel a tervgazdasági modell válságát akartuk kezelni, de a külső feltételektől függő gazdaság a tervgazdálkodás válságát meghaladó recesszióba süllyedt.

Tévtűt, korrekció, súlyos szociálpolitikai hibák és következményeik

Az 1998-as választások előtt világossá vált, hogy a privatizáció (az energia, a pénzügyi szektor magánosítása) következményei beláthatatlanok. A magyar élelmiszeripar tönkretétele az ország élelmiszer-ellátását veszélybe sodorta. Az új kormány a Széchenyi Nemzeti Fejlesztési Terv alapján 431 milliárd forintos hitelt biztosított úthálózat, turizmus, a nemzetközi vállalatok hazai bedolgozó szektorának erősítésére. A korrekció eredménye: a 2000. évi 53,4%-ról 2001-re 50.5-re mérséklődött az államadósság a GDP %-ában.

Az új szocialista kormány megijedt az 1998-as választások jobboldali sikerétől, a szociálpolitikát pozícióinak erősítésére használta fel. 2002 nyarától a Meggyesy-kormány fedezet nélkül bér és nyugdíjemelést hajtott végre. 2002-ben 10 %-os volt a költségvetés hiánya. Az át nem gondolt szociálpolitikai intézkedések mellett az elhibázott privatizációs politika, a magyar élelmiszer- és könnyűipar elsorvasztása, a külső piacvesztés is hozzájárult az államadósság növekedéséhez és a GDP csökkenéséhez. 2008-ban 5.9 milliárd eurós hitelfelvétellel terheli meg a gazdaságot. (Tóth Gy. L., Lentner Cs., Zárug P., F., 2012, 109-114o.)

A rendszerváltás 20 éves gazdasági történései alapján megállapíthatjuk, hogy Magyarország kényszerhelyzetbe jutott. A globális pénzügyi válság szorítása ennek az egyik fő oka. A másik tényező, hogy az egymást váltó kormányok nem tudtak kialakítani egy kontinuitáson, közmegegyezésen alapuló gazdaságfejlesztő elképzelést. Ennek oka, hogy hiányzik a konszenzuális, többpárti demokrácia érvényesülését jelentő politikai légkör.

A 2010-ben hatalomra jutó Orbán-kormány gazdaságpolitikáját kitörési kísérletnek is lehet tekinteni, amelynek egymást sűrűn követő belpolitikainak is tekinthető lépései szorosan összefüggnek a gazdasági élettel. Ezek eredményeit csak az idő távlatában lehet értékelni, nem feledkezve meg a globalizáció, a nemzetközi körülmények szabályozó hatásáról.

Ady Endre híressé vált metaforája a „kompország” hazánkra jellemző. Az Orbán-kormány külpolitikai helyzete egyszerre vesz figyelembe lokális, globális és glokális szempontokat. Az Ady metafora ezeket sűríti költői módon egy képbe.

Tóth Gy. László elemzése bontja ki az Orbáni kül-, benne a gazdaságpolitika jellemzőit. Hazánk helyzete a világ állapota miatt a XXI. században permanensen változó.

Magyarországot érintő megállapítások

Magyarország geopolitikai helyzetéből következően ma is a német és az orosz birodalom érdekszférájához tartozik.” (Tóth Gy. L., Lentner Cs., Zárug P., F., 2012, 88.o.) Ez globális helyzetünkre utaló észrevétel.

A világgazdaság fő jellemzője: „Nyugat legnagyobb problémája, hanyatlásának egyik legfőbb oka az eladósodottság. Becslések szerint az az amerikai államadóság meghaladja a GDP 100%-át, Európában pedig a 80%-ot. A világ teljes államadósága 40 ezer milliárd dollár körül van, ennek négyötöd részét a nyugati államok adósságai teszik ki. Az USA valójában a dollár megvédése érdekében próbálja meggyengíteni az eurót. Az USA vezetői joggal tartanak Kínától és Indiától. Figyelemre méltó, hogy miközben valuta tartalékainak 61%-át dollárban, az EU-hoz gazdaságilag kötődő Oroszország viszont tartalékai 41%-át euróban tartja. Geopolitikailag egyértelmű, hogy Kína és India előretörése miatt az oroszoknak le kell mondaniuk régi tervükről, mert nem terjeszkedhetnek Ázsia felé.

Nyugat és Észak-Európa gazdasági aranykora a II. világháború után kezdődött, a nyolcvanas években ért véget.” (Tóth Gy. L., Lentner Cs., Zárug P., F., 2012, 89.o.)

Az elemzés nem említi Brazíliát, akivel szintén számolni kell, valamint az arab világot, amelyet az iszlám vallás fordít a Nyugat ellen. Színezi a globális képet Irán, amely a világ legnagyobb földgáz és olaj tartalékával rendelkezve középhatalomként viselkedik. Magatartását atomfegyver- programja is meghatározza.

A II. világháború legfontosabb tanulsága, hogy a fegyverek segítségével nem lehet átszabni a világ politikai és gazdasági térképét. A kölcsönös bizalom helyreállítása a legfejlettebb államok a G nyolcak megegyezésén és az ENSZ Biztonsági Tanácsának

eredményes globális egyensúlyozó szerepén múlik. A globális pénzügyi válság miatt kirobbanó szociális népmozgalmak, a terrorizmus elleni harc is a megegyezés elkerülhetetlen útjára viszi a világot.

Hazánk a globális térben keresheti a megoldást bajaira: A nemzetközi helyzetből adódóan célszerű lenne kapcsolataink erősítése az Unióval, ezen belül az észak-olasz, a dél-német, az osztrák, a horvát, a cseh, a lengyel területeket előnyben részesíteni. (Tóth Gy. L., Lentner Cs., Zárug P., F., 2012, 91.o.) A magyar külpolitika hatósugarába került újabban Azerbajdzsán, Türkmenisztán, Kína és India is. Ez már újabb mozgástér bővülést jelent globális összefüggésben.

Nem szabad megfeledkezni a visegrádi országok történelmi hagyományokon alapuló együttműködéséről sem. Az optimizmus csak az idő távlatában perspektivikus, mert a globalizáció térben zajló folyamataihoz az idő dimenziója is kell. Ez vezethet el az emberiség és a környezet összeütközésének végéhez is. Itt is a megegyezés lehetőségének keresése a jövő útja.

ÖSSZEGZÉS

- A globalizáció kikényszeríti a gazdasági alapú kooperációt a nemzetek között.
- A természeti erőforrások csökkenése, a megújuló és nem megújuló energiaforrások felhasználásának problematikája a 21. századi tudomány paradigmarendszerének teljes átstrukturálódását követeli.
- Az emberiség előtt álló kihívásokra (környezetszennyezés, terrorizmus, illegális migráció, fegyverkereskedelem) egyes struktúrák bezárkózással, mások hálózati alapú modernizációval felelnek.
- Véleményünk szerint az emberiség túlélésének a záloga a kooperáció és konszenzus és nem az állandó konfrontáció és konkurencia lesz.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Donella M., Jorgen R., Dennis M. (2005). A növekedés határai - harminc év múltán. Kossuth Kiadó, Budapest, ISBN: 9630947080
- Kerekes S. (2007). A környezetgazdaságtan alapjai. Bologna – Tankönyvsorozat Aula Kiadó, Budapest, ISBN: 9789639698253
- Cséfalvay Z. (2004). Globalizáció 1.0. Érvek és ellenérvek. Nemzeti Tankönyvkiadó, ISBN: 9631955109
- Tóth Gy. L., Lentner Cs., Zárug P., F. (2012). Kik támadják Magyarországot és miért? Kairosz Kiadó, Budapest, ISBN: 9789636625405